

Чечельницька К.С.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; e-mail: katya.chechelnytskaya@gmail.com;
orcid.org/0000-0001-8444-8117)*

СУЧАСНЕ ЖИТТЯ ВЕЛИКИХ МІСТ

У статті розглянуто особливості формування сучасного життя великих міст з точки зору містобудування та соціології. Проаналізовано містобудівні, історичні та соціальні аспекти життєдіяльності людини у сучасних реаліях. Виявлено значення впливу урбанізованого простору на суспільство та вплив суспільства на урбанізований простір.

Ключові слова: містобудування, урбанізація, великі міста, соціологія міста, сучасність, суспільство.

*«Життя полягає не в тому, щоб знайти себе.
Життя полягає в тому, щоб створити себе.»
Бернард Шоу, драматург*

Актуальність теми дослідження.

Здавна вважається, що місто губить людей та, що ще гірше, людські душі. Література рясніє розповідями про те, як спокуси міста змушували низько впасти найдобросніших мандрівників. Данте (рис. 1), описуючи свій Ад у «Божественній комедії», мав на увазі Флоренцію епохи Ренесансу. Філософ-романтик Жан-жак Руссо (рис. 1) називав місто не вмістилищем свободи, а безоднею, «у якій майже уся нація губить свою добру вдачу, закони, свої мужність та свободу» [10].

Дух міста – це не громадські будівлі або екстравагантні архітектурні нововведення, що покликані служити посередником у внутрішньоміських відносинах. Особистість та характер міста формується спілкуванням та зв'язками безлічі людей, що зібралися на конкретній території. Подібно до вулика, термітника або квітки з безліччю пелюсток місто породжує власну складність – складність зв'язків, взаємодій та мереж. Місто – це організм, у нього є свої особливі сили, та з часом ціле стає більш потужне, ніж сукупність окремих частин. Міста розвиваються не тільки відповідно до запитів людей, але й під впливом об'єктивних потреб. Так, щільна забудова середньовічних європейських міст виникла не через бажання їх мешканців жити компактно, а у зв'язку з необхідністю забезпечити спокійне життя під захистом кріпосних стін. В Америці перші поселенці будували міста у затоках та бухтах не тому, що їм подобався краєвид

моря, а тому, що їх життя залежало від судноплавства. Безпрецедентний зріст промислових міст у XIX столітті був пов'язаний із потребою у великих трудових ресурсах для фабрик, що прийшли на зміну сільсько-господарським фермам у якості головного джерела зайнятості.

Рис. 2. Видатні мислителі

1. Аристотель, філософ (384 р. до н. е. – 322 р. до н. е.); 2. Данте Аліг'єрі, поет (1265-1324); 3. Жан-жак Руссо, філософ (1712-1778); 4. Бернард Шоу, драматург (1856-1950); 5. Мауриц Корнеліс Ешер, художник-графік (1898-1972); 6. Джейн Джейкобс, письменниця (1916-2006); 7. Чарльз Мур, архітектор (1925-1993); 8. Милтон Глейзер, графічний дизайнер (1929); 9. Девід Гілберт, психолог (1932).

Мірою прогресу людства ми вважаємо речі матеріальні. Ознакою успіху є багатство. Соціальний статус родини

визначають дім та автомобілі, розвиток держави – валовий внутрішній продукт, розвиток міста – економічні можливості, які воно надає своїм громадянам. Це не означає, що суспільство поверхневе. Матеріальне благополуччя було критично важливим для виживання та розвитку людського виду з незапам'ятних часів. Але, як помітив Аристотель (рис. 1), людина перш за все прагне щастя. При усій важливості грошей та матеріального прогресу ці речі самі по собі не можуть гарантувати справжнього задоволення. Гарвардський психолог Девід Гілберт (рис. 1) пише, що «більшість з нас приймають у житті якнайменш три важливих рішення: де жити, що робити та з ким це робити». На перше місце він виносить питання «де?».

Постановка проблеми. У середині ХХ століття Нідерландський художник-графік Мауріц Корнеліус Ешер (рис. 1) із захопленням експериментував із неевклідовим простором. Результатом цих експериментів стали відомі всьому світові оптичні ілюзії Ешера. Картина «Відносність» була створена Ешером у 1953 році (рис. 2). При першому погляді на картину в очі кидаються сходи, що виглядають цілком звичайно. Проте варто лише уважно придивитися та прослідкувати, куди вони ведуть, як стає ясно, що назву «Відносність» Мауріц Ешер дав цьому твору не випадково. Це візуальне підтвердження відносності людського сприйняття і законів геометрії та фізики життя. На картині ми бачимо момент із життя декількох світів, що поєднані загальними сходами та площиною холста. У кожному з цих світів кипить життя. Одними сходам йдуть дві людини, але вони ніколи не перетнуться поглядами, оскільки навіть не підозрюють про існування один одного. Їх близьке розташування оманливо: у той час як один із них спускається по сходах донизу, другий, рухаючись у тому ж напрямку, підіймається догори. Те, що у системі координат мешканця одного зі світів картини є стелею, мешканець іншого світу іменує підлогою або стіною.

Мешканців великих міст пов'язує просторова близькість, сумісне користування публічними просторами, поголовна

залежність від складної та вразливої інфраструктури та загальний доступ до життєво важливих мереж із обмеженою пропускною здатністю. Завдяки усьому цьому найвеличніші міста світу стали зонами щільних та неминучих взаємозалежностей між людьми – більшість з яких майже нічого не знають один про одного. Саме через це містам необхідно мати певний рівень зв'язку, взаємодії та довіри між незнайомими людьми: якщо цього немає, вони перестають функціонувати [7]. Як сказав відомий американський графічний дизайнер Мілтон Глейзер (рис. 1) (автор символу Нью-Йорку - логотипу I LOVE NEW YORK), «якщо територіальна близькість вже не має значення для доставки товарів, то для обміну ідеями вона як і раніше необхідна».

Рис. 1. Відносність. Мауріц Корнеліус Ешер. (графіка, 1953г.)

Вивченість проблеми. Декілька десятиліть тому, ще на зорі цифрової епохи, Чарльзу Муру (рис. 1) (найбільш вдумливому архітектору постмодернізму) вистачило проникливості побачити, що значить одночасний наступ розширення та переривчатості для повсякденного використання простору; місця нашого проживання перестали бути окремими чи суміжними зонами; вони почали дробитися та розсіюватися. Тепер їх обмежують не стіни, а доступ до мереж [7].

Причини, через які люди збираються у великих містах, можуть бути різними. Деякі відомі з давніх часів, інші з'явилися нещодавно. Люди приїжджають

працювати, але не шити одяг чи збирати паротяги, як раніше, а займатися розумовою працею. Великі міста з освіченим населенням, як і раніше, не мають собі рівних у сфері фінансів та комунікацій, а також творчих індустрій. Окрім того, люди приїжджають у великі міста для того, щоб розважитися, пограти в казино, відвідати музей, сходити у ІМАХ-кінотеатр, поспілкуватися – просто побути у толпі. Але, якщо мова йде про комфорт та розваги, усім потрібні безпечність та комфорт. Люди бажають, щоб у містах царювали закон та порядок, був зручний транспорт та високий рівень санітарії. І ще вони бажають, щоб у місті вирувало життя – це, до речі, головна вимога Джейн Джекобс (рис. 1) (канадсько-американська письменниця, активістка, теоретик міського планування, одна з основоположниць руху нового урбанізму, відома як автор книги «Смерть та життя великих американських міст») [13].

Результати дослідження. За двадцять тисяч років людство пройшло шлях від охоти із кам'яними списами на мамонтів до мандрівок на міжпланетних кораблях не завдяки еволюційному формуванню більш ловких рук чи більш крупного мозку. Вирішальну роль у завоюванні нами світу відіграла наша спроможність об'єднуватися у спільноти маси людей. Сучасне людство править планетою не тому, що окремо взята людина більш розумна та більш вміла, ніж окремо взятий шимпанзе або вовк, а тому, що *Homo Sapiens* – єдиний на Землі вид, що спроможний гнучке взаємодіяти у багаточисельних групах. Інтелект та виробництво знарядь праці були, звісно, теж дуже важливими. Але, не навчившись гнучке взаємодіяти, люди у масовому масштабі, наші винахідливі мізки та вправні руки до цих пір були б зайняті розщепленням кремнію, а не атомів урану [14].

Приблизно з другого століття до н.е. більшість людей живе в імперіях. Цілком вірогідно, що й у майбутньому люди в основному будуть жити в імперії. На цей раз імперія буде дійсно всесвітньою. Ця перспектива – утопічна картинка єдиної влади на всій Землі – можливо, чекає нас вже за

найближчим поворотом [13]. Імперії відіграли вирішальну роль у процесі злиття безлічі малих культур у декілька крупних. Ідеї та люди, товари та технології розповсюджуються всередині імперії швидше, ніж через кордони політично ізольованих одна від одної держав. Часто самі ж імперії свідомо сприяють розповсюдженню ідей, інститутів, норм та звичаїв – перш за все для того, щоб полегшити собі життя. Непросто управляти державою, де кожен маленький регіон має власні закони, власну мову та власну писемність, сам чеканить монету. Імператори віддають перевагу стандартизації. Всесвітня імперія створюється у нас на очах, і правити там буде не окрема держава чи етнічна група – скоріш за все, подібно до Римської імперії на останній стадії, цей новий світ опиниться під владою багатонаціональної еліти, та склеювати його воєдино будуть спільна культура та спільні інтереси [13].

За сьогоднішніми оцінками, біля 200 мільйонів людей (це одна тридцять п'ята частина населення світу) живуть за кордонами тієї держави, у якій народилися. Потомство цих мігрантів у першому та другому поколіннях незліченно більше. Але набагато більше у світі закоренілих – людей, які тісно прив'язані до свого місця. Звісно, деяким з них пощастило «пустити корені» там, де економіка жвава та непогані перспективи. Але більшість людей застрягли у кутках із обмеженими ресурсами, економічним життям, що згасає та мізерними фінансовими можливостями. Звісно, багато з них народилися у бідності та позбавлені ресурсів, які дозволили би їм поїхати [13].

Вочевидь, що якщо людина ніде не почуває себе таким самотнім та покинутим, як у сутолоці великого міста, то це лише оборотна сторона свободи. Звідси цілковито не обов'язковим відображенням свободи людини у його чуттєвому житті є комфортне самовідчуття. Не тільки сам розмір території та чисельність населення роблять велике місто середоточенням особистої, внутрішньо-зовнішньої свободи. Ефект великих міст розповсюджується й за їх візуальні кордони, перетворюючи їх у середоточення космополітизму [1]. Для

великих міст характерна не тільки висока концентрація населення, але й концентрація знань, навиків та інформації. Тому у багатьох мегаполісах найкрупнішими роботодавцями є університети, лікарні та медичні дослідницькі заклади (на прикладі Сполучених Штатів Америки) [12].

Спосіб життя третього тисячоліття – це кульмінація багатоголового процесу створення, накладення та інтеграції різних видів транспортних, комунікаційних та енергетичних мереж. Особистості, розширені тіла, поселення, економіки та культури більш неможливо розділяти за допомогою оболонки, стін та кордонів. Усі вони виявляються нерозривно пов'язаними густим павутинням взаємозалежностей [7]. У наш час метафори, що пов'язують місто та тіло стали конкретними та буквальними. Вбудовані в обширну структуру багатоступеневих рамок та розгалужених мереж, системи штучно удосконалені та розширені [7].

Висновки. Місце відіграє головну роль у наших намаганнях стати щасливими. Складові щасливого життя – рівень заробітку та освіти, здоров'я, схильність до стресу, кар'єрні перспективи та коло спілкування – у значній мірі визначається тим, де людина мешкає. Суть взаємовідносин між місцем, яке ми називаємо домом, та глобальними змінами, що перетворюють місто: це є не два різні світи, що не стикаються, а то є щось, що нерозривно взаємопов'язане. Сьогодні те, що відбувається десь дуже далеко, впливає й на нашу вулицю. Механізм міста робить нас частиною великої мережі, але це повинно заохочувати нас не до «занурення у себе», а до того, щоб бути справжніми громадянами.

«Отримавши можливість миттєвого електронного контакту з людьми у будь-якій точці планети, ми тепер усюди у будь-яку мить... Таким чином, наші нові місця пов'язує не відчутний цемент, а електронний.»

Чарльз Мур, архітектор

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зиммель Г. Большие города и духовная жизнь / Пер. с нем. М.: Strelka Press, 2018. 112 с.

2. Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов / Пер. с англ. М.: Новое Издательство, 2011. 460 с.
3. Роу К., Кеттер Ф. Город-коллаж. / Пер. с англ. – М.: Strelka Press, 2018. – 208с.
4. Линч К. Образ города. Москва: Стройиздат: 1982. 328 с.
5. Глазычев В.Л. Урбанистика. Москва: Европа, 2008. 220 с.
6. Маккуайр С. Медийный город / Пер. с англ. М.: Strelka Press, 2014. 392 с.
7. Уильям Митчелл У. Я + +: Человек, город, сети / Пер. с англ. М.: Strelka Press, 2012. 328с.
8. Чечельницкая Е.С. Комфортная эстетика городской жизни. *Научный вестник строительства*. 2015. Вып. (1)79. С. 32-36.
9. Чечельницкая Е.С. Духовная жизнь города: социальный аспект. *Научный вестник строительства*. 2015. Вып. 2(80). С. 11-15.
10. Leo Hollis. Cities are good for you: The Genius of the Metropolis / Пер. с англ. М.: Strelka Press, 2015. 432 с.
11. Richard Florida. Who's your city? How the Creative Economy Is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life / Пер. с англ. М.: Strelka Press, 2014. 368 с.
12. Witold Rybczynski. Makeshift metropolis: Ideas about Cities / Пер. с англ. М.: Strelka Press, 2014. 220 с.
13. Yuval Noah Harari. SAPIENS: A Brief History of Humankind. М.: Синдбад, 2018. 520 с.
14. Yuval Noah Harari. HOMO DEUS: A Brief History of Tomorrow. М.: Синдбад, 2018. 496 с.

Чечельницкая Е.С. СОВРЕМЕННАЯ ЖИЗНЬ БОЛЬШИХ ГОРОДОВ.

В статье рассмотрены особенности формирования современной жизни больших городов с точки зрения градостроительства и социологии. Проанализированы градостроительные, исторические и социальные аспекты жизнедеятельности человека в современных реалиях. Выявлено значение влияния урбанизированного пространства на общество и влияние общества на урбанизированное пространство.

Ключевые слова: градостроительство, урбанизация, большие города, социология города, современность, общество.

Chechelnytska K.S. MODERN LIFE OF BIG CITIES.

The article discusses the formation features of the big cities modern life in terms of urban development and sociology. The urban, historical and social aspects of human life in modern realities are analyzed. The significance of the influence of urban space on society and the influence of society on the urbanized space have been identified.

Keywords: town planning, urbanization, big cities, sociology of the city, modernity, society.